

**О.О. Гордєєв, канд. техн. наук, Д.В. Гордєєва, аспірантка,
ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ”**

МЕТОДОЛОГІЯ МВФ І НАЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДАННЯ ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ

Методологія складання платіжного балансу (ПБ) визначається за допомогою міжнародного стандарту – “Керівництво з платіжного балансу” (5 видання), що розробляється МВФ. Прийнята МВФ система класифікацій статей ПБ використовується всіма країнами – членами фонду. Але, наприклад, платіжні баланси промислово розвинутих країн та країн, що розвиваються, суттєво відрізняються як за методикою складання, так і за змістом. Через те, що рівень розвитку статистичних систем у різних країн неоднаковий, перелік стандартних компонентів та класифікаційні схеми, запропоновані МВФ, можуть бути для деяких країн занадто деталізованими, а для інших – рівень деталізації не буде відповідати їх потребам. Тому методологічна основа МВФ має гнучкий характер і дає змогу кожній країні вносити свої корективи.

За сучасною методологією ПБ України складається з двох розділів: рахунку поточних операцій і рахунку операцій з капіталом та фінансових операцій. У структурі поточного рахунку виділяються чотири основні компоненти: товари, послуги, доходи та поточні трансферти. Рахунок операцій з капіталом і фінансових операцій фіксує рух капіталу, за допомогою якого фінансується експорт та імпорт товарів і послуг, і поділяється на рахунок операцій з капіталом і фінансовий рахунок.

Операції між резидентами та нерезидентами заносяться до ПБ, виходячи з принципу подвійного запису, тому ПБ теоретично завжди має нульове сальдо, оскільки дебетові записи урівноважуються кредитовими та навпаки. Однак на практиці такого врівноваження не буває, тому до складу ПБ введена стаття “Помилки та упущення”, яка включає як статистичні похибки, так і невраховані операції.

Разом зі стандартною формою ПБ (сальдо дорівнює нулю) спеціалісти МВФ рекомендують складати альтернативну версію ПБ (аналітичну форму). Цей варіант полягає в перекласифікації та перегрупованні статей таким чином, щоб відокремити первинні, автономні операції від вторинних балансуючих записів. Таким чином виводять активне або пасивне сальдо ПБ.

Практично всі щорічні публікації ПБ України відрізняються від попередніх. Це пов'язано з розширенням інформаційної бази та по-

ліпшенням методів збору та обробки початкових даних. Систематизовані матеріали про інформаційну базу ПБ вперше були опубліковані в 1998 р. Публікація поточних відомостей на поновленій основі зазвичай супроводжується переглядом показників, що були відображені в попередніх виданнях, тому в документацію про ПБ почали вносити перелік основних змін, що були внесені до ПБ попередніх періодів, із зазначенням причин виправлення або коригування даних.

МВФ пропонує різні методики розрахунку окремих статей ПБ. Кожен укладач обирає той чи інший метод залежно від джерел первинної інформації. Так, наприклад, при складанні рахунку “Товари” більшість укладачів ПБ використовують як основну інформаційну базу статистику зовнішньої торгівлі, але укладачі можуть самостійно вносити необхідні дорахунки, пов’язані з відмінностями у ступені охоплення, класифікаціях, часі реєстрації операцій та методах їх оцінки. Так НБУ коригує дані Держкомстату за ступенем охоплення (неформальна торгівля) та класифікацією (перерахунок імпорту з цін CIF на ціни FOB, ремонт товарів). Експорт та імпорт товарів відображується в момент переходу права власності від нерезидентів до резидентів (або навпаки) за ринковими цінами. Вартість як експорту, так і імпорту товарів обліковується за цінами FOB. Держкомстатом при складанні торговельного балансу імпорт обліковується за цінами CIF. Так, наприклад, МВФ при обстеженні укладачів ПБ виявлено, що 75 % країн, що взяли участь в обстеженні, вимірюють імпорт в цінах CIF, а інші – в цінах FOB.

Наприклад, щоб оцінити витрати за статтею “Подорожі”, МВФ пропонує 4 способи. Перший полягає у вимірюванні вартості фінансових інструментів, що використовуються для оплати поїздок (використовувався в Україні до 2004 р.), другий заснований на визначенні видів товарів та послуг, придбаних приїжджими, третій – базується на даних країн-партнерів, а четвертий припускає побудову моделі даних (використовується в Україні з 2004 р.).

Наприкінці 2008 року МВФ опублікував “Керівництво з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції” (шосте видання). Воно було розроблене з урахуванням останніх подій у процесі глобалізації (наприклад, створення валютних союзів, складної структури міжнародних компаній, а також проблем, пов’язаних з міжнародною мобільністю робочої сили, зокрема, грошовими переказами). Нове Керівництво відображує зростання інтересу до аналізу на основі балансу для розуміння міжнародної еволюції економіки в плані вразливості і стійкості. Також було покращене та оновлене керівництво з питань

нових фінансових інструментів та фінансової діяльності, пов'язаних з інноваціями. МВФ планує протягом 2009-2011 років перекласти Керівництво на різні мови і підготувати робочі матеріали, необхідні укладачам платіжного балансу. За попереднім рішенням перетворення щорічника МВФ зі статистики платіжного балансу здійснюватиметься в 2012-2013 роках.

Саме тому НБУ з метою переходу на шосте видання необхідно вже зараз здійснювати перегляд форм статистичної звітності щодо платіжного балансу, продовжувати покращувати методики розрахунку окремих статей, але вже з урахуванням нових рекомендацій.